TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. SINIF

YAZILIYA HAZIRLIK

1. DÖNEM - 1. ORTAK YAZILI · SENARYO 2

TYMM 2026-2027

Hazırlayan: **Murat Altun**

Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır.

1. Aşağıdaki metinleri okuyunuz ve soruları metinlerden hareketle cevaplayınız.

I. METİN

Söz ola kese savaşı
Söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aşı
Yağ ile bal ede bir söz

Yunus Emre

ola: olur ki · *ağulu:* zehirli · *aş:* yemek

II. METİN

İletişim, duygu, düşünce ve bilgilerin bir kişiden ya da kaynaktan başkalarına aktarılmasıdır. Sözlü iletişimde kelime seçimi, ses tonu ve beden dili, iletinin karşı tarafça nasıl algılanacağını belirler. Aynı içerikteki bir ileti kırıcı kelimelerle aktarıldığında dinleyicide savunma ya da öfke tepkisi oluşturabilir; açık, saygılı ve nazik bir dille aktarıldığında ise anlaşmayı kolaylaştırır. Bu nedenle etkili iletişim kurmak isteyen kişinin konuşmadan önce ne söyleyeceğini ve bunu nasıl söyleyeceğini düşünmesi gerekir.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

1.1. I. ve II. metni yazılış amacı ve dış dünyadaki gerçekliği aktarma biçimi bakımından karşılaştırarak tabloyu doldurunuz. (8 puan)

Ölçüt	I. Metin	II. Metin
Yazılış amacı	.....	.....
Dış dünyadaki gerçekliği aktarma biçimi	.....	.....

1.2. I. metindeki "Söz ola ağulu aşı / Yağ ile bal ede bir söz" dizelerinde "ağulu aş" ve "yağ ile bal" sözlerinin kazandığı anlamları açıklayınız. Bu sözlerin dizelerdeki kullanımının günlük dildeki kullanımlarından farkını belirtiniz. (6 puan)

1.3. I. metinde ahenk oluşturan bir söz tekrarına ve bir ses tekrarına örnek veriniz. Bu tekrarların dörtlüğün anlamına katkısını açıklayınız. (6 puan)

2. Aşağıdaki şiiri okuyunuz ve soruları şiirden hareketle cevaplayınız.

Ağır, ağır çıkacaksın bu merdivenlerden,
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak,
Ve bir zaman bakacaksın semâya ağlayarak...

Sular sarardı... yüzün perde perde solmakta,
Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta...

Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller,
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller,
Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?

Bu bir lisân-ı hafîdir ki rûha dolmakta,
Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta...

Ahmet Haşim, *Piyâle*

semâ: gök · *arz:* dünya, yeryüzü · *muttasıl:* sürekli, biteviye · *tunç:* koyu kızıl renkli bir alaşım, bronz · *lisân-ı hafî:* gizli dil

2.1. Şiirden alınan aşağıdaki dizelerde verilen gerçeğe uygun (açık) iletiyi ve imgeler aracılığıyla sezdirilen örtük iletiyi tabloya yazınız. (6 puan)

Şiirdeki dize	Dizedeki gerçeğe uygun (açık) ileti	Dizedeki örtük ileti
"Ağır, ağır çıkacaksın bu merdivenlerden,"	……	……
"Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak,"	……	……

2.2. Şiirde iki kez tekrarlanan "Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta..." dizesindeki "akşam" kelimesinin neyi sembolize ettiğini yazınız. Bu sembolün şiire hâkim olan duyguya katkısını açıklayınız. (4 puan)

3. Aşağıdaki şiiri okuyunuz ve soruları şiirden hareketle cevaplayınız.

SAN'AT

(…)

Sen kubbesinde ince bir mozayik arar da
Gezersin kırk asırlık bir mabedin içini,
Bizi sarar bir sülüs yazı görsek duvarda,
Bize heyecan verir bir parça yeşil çini...

Sen raksına dalarken için titrer derinden
Çiçekli bir sahnede bir beyaz kelebeğin,
Bizim de kalbimizi kımıldatır yerinden
Toprağa diz vuruşu dağ gibi bir zeybeğin.

Fırtınayı andıran orkestra sesleri
Bir ürperiş getirir senin sinirlerine,
Istırap çekenlerin acıklı nefesleri
Bizde geçer en hazin bir mûsikî yerine!

(…)

Başka san'at bilmeyiz, karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz.
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları*

raks: dans · *sülüs:* Arap alfabesiyle yazılan bir tür süslü yazı · *zeybek:* Batı Anadolu efesi

3.1. Şiirde farklı sanat dallarına ait ürünlerden söz edilmiştir. Aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri doldurunuz. (10 puan)

Şiirdeki ifade	Sanat dalı	Güzel sanatların hangi sınıfına ait olduğu	Kullandığı malzeme
"bir sülüs yazı"	……	Plastik (görsel) sanatlar	……
"Çiçekli bir sahnede bir beyaz kelebeğin" raksı	Bale	……	……
"orkestra sesleri"	……	……	Ses, çalgı (enstrüman)
"kırk asırlık bir mabedin"	……	……	……
"Yazılmamış bir destan"	Edebiyat	……	Dil

3.2. Şair; hat yazısını, baleyi, halk oyununu ve orkestrayı yalnızca kelimelerle okurun zihninde canlandırmıştır. Bu durumdan hareketle edebiyatı diğer güzel sanat dallarından ayıran yönü açıklayınız. (5 puan)

3.3. Şiirin son dörtlüğündeki "biz bu yolda türküler tuttururken" ifadesinden hareketle edebiyat ile müzik arasındaki ilişkiyi açıklayınız. (5 puan)

4. Aşağıdaki denemeyi okuyunuz ve soruları denemeden hareketle cevaplayınız.

MEKTUP ÜZERİNE

Bugün pek çok kişi mektubun artık tarihe karıştığını, bir tuşa dokununca saniyeler içinde ulaşan iletilerin onu gereksiz kıldığını söylüyor. Ben bu görüşe katılmıyorum. Mektup, uzaktaki birine duygu ve düşüncelerimizi özenle seçilmiş kelimelerle ileten bir yazıdır; onu değerli kılan da hızı değil bu özendir.

Anlık iletiler çoğu zaman aklımıza ilk gelenleri yazdığımız kısa sözlerdir. Mektup yazarken ise insan kâğıdın başına oturur, kelimelerini tartar, cümlelerini birkaç kez düşünür. İletiler bir anda okunup unutulurken mektuplar zarflarıyla, el yazılarıyla yıllarca saklanır. Babaannemin sandığında dedemin askerdeyken gönderdiği mektuplar hâlâ durur. Babaannem onları her okuyuşunda o günlerin hasretini ve sevincini yeniden yaşar.

Mektubu beklemek de ayrı bir güzelliktir. Hızlı iletişim sabrımızı azalttı; cevabı biraz gecikene hemen kırılır olduk. Oysa mektup, toprağa düşen bir tohum gibidir; filizlenmesi için zaman ister ama verdiği meyve kalıcıdır.

Elbette acil bir haberi mektupla iletmeyi kimse önermez. Ancak sevdiklerimize söyleyeceğimiz önemli sözleri aceleye getirmeden, mektubun sabırlı diliyle yazmalıyız. Belki de kelimelerin değerini yeniden anlamanın yolu, yeniden mektup yazmaktan geçer.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

4.1. Mektup Üzerine adlı denemenin konusunu, ana fikrini ve yazılış amacını yazınız. (9 puan)

Konusu	Ana fikri	Yazılış amacı
.....	.....	.....

4.2. Denemede kullanılan anlatım biçimini yazınız. Bu anlatım biçiminin kullanıldığını metinden bir örnekle gerekçelendiriniz. (5 puan)

4.3. Aşağıdaki tabloda verilen düşünceyi geliştirme yollarına denemeden birer örnek cümle yazınız. (6 puan)

Tanımlama	Örnekleme	Benzetme
.....	.....	.....

5. Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları metinden hareketle cevaplayınız.

CANIM KİTAP

(…)

Nedir insanların kitaplara olan bu düşkünlüğü? Kitaplar, hele romanlar ve şiir kitapları, neden insanların hayatında bu kadar büyük bir yer alıyor? Bence, bunu cevaplandırmak için, "İnsan niçin okur?" sorusunu ilkin cevaplandırmak gerekir. İnsanlar toplu olarak yaşadıkları halde, gene de yaratıkların en yalnızlarıdır. Dıştan birbirlerine yakındırlar, ama içten aralarında ne uzaklıklar vardır? Acısını duyuracak kimse bulamayınca, atının boynuna sarılarak içini boşaltan, Çehov'un (Çehof) arabacısını şimdi düşünüyorum. Okuması olsaydı, böyle yapayalnız kalır mıydı?

Dünyada hiçbir dost insana kitaptan daha yakın değildir. Sıkıntımızı unutmak, donuk hayatımıza biraz renk, biraz ışık vermek, daracık dünyamızda bulamadığımız şeyleri yaşamak için, tek çaremiz, kitaplara sarılmaktır. (…)

Sözün kısası, kitabı her yönü ile severim. Anlattıklarına dalıp gitmekten, yapraklarına dokunmaktan, taze mürekkebin kokusunu almaktan, çevrilen yaprakların çıkardığı hışırtıdan hoşlanırım. Odamdan dışarıya çıktığım zamanlar, yanıma küçük boyda bir kitap almayı hiç unutmam. Ne olacağı bilinmez ki? Kalabalık içinde insanın içine ansızın yalnızlık çökebilir.

(…)

Suut Kemal Yetkin, *Denemeler*

(Metin, yazım ve noktalamasında aslına sadık kalınarak kısaltılmıştır.)

5.1. Canım Kitap adlı metnin deneme türünde yazıldığını gösteren iki özelliği yazınız. Her özelliği metinden bir örnek cümleyle destekleyiniz. (6 puan)

5.2. Yazar, "İnsanlar toplu olarak yaşadıkları halde, gene de yaratıkların en yalnızlarıdır." düşüncesini hangi örnekle desteklemiştir? Bu örneğin yazarın düşüncesine katkısını açıklayınız. (4 puan)

6. Aşağıda Ömer Bedrettin Uşaklı'nın Yaylâ Dumanı adlı şiirinden bir dörtlük verilmiştir.

Gümüş bir dumanla kapandı her yer;
Yer ve gök bu akşam yaylâ dumanı!
Sürüler, çimenler, sarı çiçekler,
Beyaz kar, yeşil çam yaylâ dumanı!

Ömer Bedrettin Uşaklı, *Yaylâ Dumanı*

6.1. Bir öğrenci bu dörtlükten hareketle aşağıdaki betimleme paragrafını yazmıştır. Paragraftaki iki yazım ve iki noktalama yanlışını bulunuz. Doğru yazılışlarını ve uyulmayan kuralı tabloya yazınız. (8 puan)

> *Akşamüstü yaylanın üzerine gümüş renginde bir duman çöktü. Sürüler, çimenler ve sarı çiçekler yavaş yavaş bu dumanın içinde kayboldu. Uzak zirvelerde ki beyaz kar ile yamaçlardaki yeşil çamlar sanki ince bir tülün ardında kalmıştı. Çobanın kaval sesi bile dumanın içinde boğuk boğuk duyuluyordu. Ömer Bedrettin Uşaklının dizelerinde anlattığı bu manzarayı hiç bir ressam tam olarak çizemezdi. Böyle bir akşamı kim unutabilir.*

Yanlış kullanım	Doğru kullanım	Uyulmayan kural
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

6.2. Siz de dörtlükteki tabloyu betimleyen en az beş cümlelik bir paragraf yazınız. Paragrafınızı yazarken aşağıdaki yönergeye uyunuz. (12 puan)

- Dörtlükteki varlıklardan (duman, sürüler, çimenler, sarı çiçekler, kar, çam) en az üçünü betimleyiniz.
- Eş görevli sözcükleri sıraladığınız bir cümle kurunuz.
- Bir özel adı (şairin adını ya da bir yer adını) ek alarak kullanınız.
- "de / da" bağlacını en az bir kez kullanınız.
- Dörtlükten bir dizeyi alıntılayarak kullanınız.
- Paragrafınızı bir soru ya da ünlem cümlesiyle bitiriniz.

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE BECERİLER

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	TDE2.2. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme	KB2.7. Karşılaştırma Becerisi; KB2.4. Çözümleme Becerisi; KB2.14. Yorumlama Becerisi
2	TDE2.2. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme	KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi; KB2.14. Yorumlama Becerisi
3	TDE2.2. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme	KB2.5. Sınıflandırma Becerisi; KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi; KB2.14. Yorumlama Becerisi
4	TDE2.2. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme	KB2.4. Çözümleme Becerisi; KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi
5	TDE2.2. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme	KB2.4. Çözümleme Becerisi; KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi
6	TDE4.3. Edebî söyleyişin inceliğini yansıttığı yazısında kural uygulayabilme	KB1.3. Yazma; KB1.7. Belirleme; KB2.13. Yapılandırma Becerisi

PUANLAMA TABLOSU						
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**TOPLAM**
20	*10*	*20*	*20*	*10*	*20*	***100***

Bu sınav, 2026-2027 eğitim öğretim yılı 1. dönem konu-soru dağılım tablosundaki 1. ortak yazılı **Senaryo 2** dağılımına göre, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 9. sınıf öğretim programı esas alınarak hazırlanmıştır. Hazırlayan: Murat Altun. Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının resmî yayını değildir; görseller Blender ile oluşturulmuştur.

ÇÖZÜMLER

1. Doğru cevap:

1.1. Tablodaki her hücrenin doğru doldurulması 2 puandır (4 × 2 = 8 puan):

- I. metnin yazılış amacı: Sözün gücünü okura hissettirmek, sezdirmek ve çağrıştırmak; okurda estetik bir zevk ve etki uyandırmak **(2 puan)**.
- II. metnin yazılış amacı: İletişim ve iletişimde kelime seçiminin önemi hakkında bilgi vermek, açıklamak **(2 puan)**.
- I. metinde gerçekliğin aktarılması: Şair, sözün insan hayatındaki etkisini kendi süzgecinden geçirerek öznel ve kurmaca bir biçimde, imgelerle (ağulu aş, yağ ile bal) aktarmıştır; edebî metindir **(2 puan)**.
- II. metinde gerçekliğin aktarılması: Dış dünyadaki gerçeklik olduğu gibi, nesnel bir biçimde ve gerçek anlamlı kelimelerle aktarılmıştır; öğretici metindir **(2 puan)**.

1.2. “Ağulu aş” (zehirli yemek) sözünün insanı üzen, yaralayan acı bir durumu, kırgınlığı ya da düşmanlığı karşıladığının belirtilmesi **(2 puan)**; “yağ ile bal” sözünün tatlılığı, barışı, gönül hoşluğunu, mutluluğu karşıladığının ve güzel bir sözün acı bir durumu tatlıya çevirebileceğinin belirtilmesi **(2 puan)**; bu sözlerin günlük dilde yiyecekleri bildiren gerçek anlamlarıyla kullanıldığı, dizelerde ise mecaz anlam kazanarak imge ve çağrışım oluşturduğunun (edebî dil) belirtilmesi **(2 puan)**.

1.3. Söz tekrarına örnek: “Söz ola” ifadesinin üç dizenin başında tekrarlanması ya da “söz” kelimesinin dörtlüğün sonunda yeniden kullanılması **(2 puan)**. Ses tekrarına örnek: “savaşı, başı, aşı” kelimelerindeki “-aşı” ses benzerliği (kafiye ve redif olarak gösterilmesi de doğru kabul edilir) **(2 puan)**. Katkı: Tekrarların sözün gücünü ve önemini vurgulayarak anlamı pekiştirdiğinin, dörtlüğe ritim ve ahenk kazandırarak akılda kalıcılığı artırdığının belirtilmesi **(2 puan)**.

Örnek doğru cevap:

1.1. Yazılış amacı: I. metin sözün gücünü hissettirmek ve okurda estetik bir etki uyandırmak amacıyla, II. metin iletişimde kelime seçiminin önemi hakkında bilgi vermek amacıyla yazılmıştır. Gerçekliği aktarma biçimi: I. metinde şair gerçekliği kendi duygu ve hayal dünyasından geçirerek imgelerle anlatmıştır; II. metinde ise gerçeklik olduğu gibi, nesnel bir dille aktarılmıştır.

1.2. “Ağulu aş” zehirli yemek demektir; dizede insanı üzen, acı veren kötü bir durumu anlatır. “Yağ ile bal” ise tatlılığı ve huzuru çağrıştırır. Şair, güzel bir sözün en acı durumu bile tatlıya çevirebileceğini söylemektedir. Bu sözler günlük dilde yiyecekleri anlatan gerçek anlamlarıyla kullanılırken dizelerde mecaz anlam kazanmış ve imgeye dönüşmüştür.

1.3. Söz tekrarı: “Söz ola” ifadesi üç dizenin başında tekrarlanmıştır. Ses tekrarı: “savaşı, başı, aşı” kelimelerinde “-aşı” sesleri tekrarlanmıştır. Bu tekrarlar dörtlüğe ritim kazandırır, sözün gücünü vurgulayarak anlamı pekiştirir ve dörtlüğün akılda kalmasını sağlar.

Yanlış cevap:

1.1. I. metnin bilgi vermek, II. metnin hissettirmek amacıyla yazıldığının belirtilmesi; I. metinde gerçekliğin olduğu gibi aktarıldığının yazılması ve tabloyla ilgisiz cevaplar yanlış kabul edilir.

1.2. “Ağulu aş” ve “yağ ile bal” sözlerinin yalnızca gerçek anlamlarıyla (zehirli yemek, yağ ve bal) açıklanması ya da günlük dil ile edebî dil arasındaki farkın belirtilmemesi yanlış kabul edilir.

1.3. Dörtlükte bulunmayan tekrarların yazılması ve tekrarların anlama katkısının açıklanmaması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

2. Doğru cevap:

2.1. Her dize için açık iletinin doğru yazılması 1 puan, örtük iletinin doğru açıklanması 2 puandır (2 × 3 = 6 puan).

- "Ağır, ağır çıkacaksın bu merdivenlerden," Açık ileti: Merdivenlerden yavaş yavaş, ağır adımlarla çıkılacağı **(1 puan)**. Örtük ileti: İnsanın ömrünün basamaklarını yavaş yavaş tüketerek yaşlanması, hayatın sonuna (ölüme) doğru ağır ağır ilerlemesi **(2 puan)**.
- "Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak," Açık ileti: Güneş renginde, sararmış bir yığın yaprağın bulunması; mevsimin sonbahar olması **(1 puan)**. Örtük ileti: Sararıp dökülen yaprakların hayatın sonbaharını, yani yaşlılığı; geride kalan, solup giden günleri ve gençliği sezdirmesi **(2 puan)**.

İmgelerden hareketle tutarlı biçimde gerekçelendirilen benzer yorumlar (ör. merdivenin hayat yolculuğunu, yaprakların geçip giden yılları sembolize etmesi) doğru kabul edilir.

2.2. "Akşam" kelimesinin ömrün sonunu, yaşlılığı ya da ölümü (günün bitişi gibi hayatın bitişini) sembolize ettiğinin belirtilmesi **(2 puan)**; bu sembolün şiire hâkim olan hüzün (melankoli, kederli bir kabulleniş) duygusunu güçlendirdiğinin, dizenin tekrarlanmasıyla bu duygunun pekiştirildiğinin açıklanması **(2 puan)**.

Örnek doğru cevap:

2.1. Birinci dize: Açık ileti, merdivenlerden yavaş yavaş çıkılacağıdır. Örtük ileti, insanın ömrünü basamak basamak tüketerek yaşlanması ve hayatın sonuna doğru ağır ağır ilerlemesidir. İkinci dize: Açık ileti, sonbaharda sararmış bir yığın yaprağın bulunmasıdır. Örtük ileti, sararan yaprakların hayatın sonbaharını, yani yaşlılığı ve geride kalan günleri sezdirmesidir.

2.2. "Akşam" kelimesi günün sona ermesi gibi insan ömrünün sona ermesini, yani ölümü ve yaşlılığı sembolize eder. Bu sembol şiire hâkim olan hüzün duygusunu güçlendirir; dizenin iki kez tekrarlanması da hayatın sonuna yaklaşmanın verdiği hüznü pekiştirir.

Yanlış cevap:

2.1. Açık ve örtük iletinin yer değiştirmesi (ör. ömrün tükenmesinin açık ileti olarak yazılması), dizelerle ilgisi olmayan iletilerin yazılması yanlış kabul edilir.

2.2. "Akşam" kelimesinin yalnızca gerçek anlamıyla (günün akşam vakti) açıklanması ya da şiire hâkim duygunun sevinç, coşku, umut gibi şiirle uyuşmayan duygular olarak belirtilmesi yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

3. Doğru cevap:

3.1. Tablodaki her boşluğun doğru doldurulması 1 puandır (10 × 1 = 10 puan):

Şiirdeki ifade	Sanat dalı	Güzel sanatların hangi sınıfına ait olduğu	Kullandığı malzeme
"bir sülüs yazı"	Hat **(1 puan)**	Plastik (görsel) sanatlar	Kalem (kamış kalem), mürekkep, kâğıt vb. **(1 puan)**
"Çiçekli bir sahnede bir beyaz kelebeğin" raksı	Bale	Ritmik (dramatik) sanatlar **(1 puan)**	İnsan bedeni ve hareket, müzik, kostüm, sahne vb. **(1 puan)**
"orkestra sesleri"	Müzik **(1 puan)**	Fonetik (işitsel) sanatlar **(1 puan)**	Ses, çalgı (enstrüman)
"kırk asırlık bir mabedin"	Mimari **(1 puan)**	Plastik (görsel) sanatlar **(1 puan)**	Taş, mermer, tuğla, ahşap vb. **(1 puan)**
"Yazılmamış bir destan"	Edebiyat	Fonetik (işitsel) sanatlar **(1 puan)**	Dil

Balenin sanat dalı için "dans" yazılması da doğru kabul edilir. Malzeme sütununda verilen örneklerden herhangi birinin yazılması yeterlidir.

3.2. Edebiyatın malzemesinin dil olduğunun ve edebiyatın diğer güzel sanatlardan farklı olarak hiçbir maddi malzemeye, alete ya da mekâna bağlı olmayan, bütünüyle zihinsel bir sanat olduğunun belirtilmesi **(2 puan)**; bu sayede şairin taşa, boyaya, sahneye ya da çalgıya ihtiyaç duymadan yalnızca kelimelerle hat, bale, halk oyunu ve müzik gibi başka sanat dallarına ait ürünleri okurun zihninde canlandırabildiğinin şiirden bir örnekle açıklanması **(3 puan)**.

3.3. Türkünün hem söz (edebiyat) hem de ezgi (müzik) unsuru taşıdığının belirtilmesi **(2 puan)**; edebiyat ile müziğin aynı duyguyu farklı araçlarla aktaran, birbirini tamamlayan fonetik (işitsel) sanatlar olduğunun, şiirlerin bestelenerek ezgiyle söylenebildiğinin ya da her iki sanatın da ses, ritim ve ahenkten yararlandığının açıklanması **(3 puan)**.

Örnek doğru cevap:

3.1. Sülüs yazı: Hat; kamış kalem ve mürekkep. Bale: Ritmik (dramatik) sanatlar; insan bedeni, hareket, müzik ve kostüm. Orkestra sesleri: Müzik, fonetik (işitsel) sanatlar. Mabet: Mimari, plastik (görsel) sanatlar, taş ve mermer. Destan: Fonetik (işitsel) sanatlar.

3.2. Hattat kalem ve mürekkeple, mimar taş ve mermerle, müzisyen çalgıyla eser verir. Edebiyatın malzemesi ise dildir ve edebiyat herhangi bir maddi malzemeye, alete ya da mekâna bağlı değildir; bütünüyle zihinsel bir sanattır. Bu yüzden şair, "Bizi sarar bir sülüs yazı görsek duvarda" dizesinde olduğu gibi duvardaki bir hat yazısını ya da sahnedeki bir baleyi yalnızca kelimelerle okurun zihninde canlandırabilmiştir.

3.3. Türküler hem sözden hem de ezgiden oluşur; türkünün sözü edebiyata, ezgisi müziğe aittir. Bu durum, edebiyat ile müziğin birbirini tamamlayan sanat dalları olduğunu gösterir. İkisi de kulağa hitap eden fonetik sanatlardır ve aynı duyguyu biri kelimelerle, diğeri seslerle aktarır.

Yanlış cevap:

3.1. Sanat dallarının yanlış sınıflandırılması (ör. hattın ritmik, edebiyatın plastik sanatlar arasında gösterilmesi) ve sanat dalına ait olmayan malzemelerin yazılması (ör. müzik için boya) yanlış kabul edilir.

3.2. Edebiyatın malzemesinin dil olduğunun belirtilmediği ya da edebiyatın da maddi bir malzemeye bağlı olduğunun ileri sürüldüğü cevaplar yanlış kabul edilir.

3.3. Türkünün söz ve ezgi yönü ile edebiyat-müzik ilişkisini açıklamayan, yalnızca "Türkü bir müzik türüdür." gibi eksik ve ilgisiz cevaplar yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

4. Doğru cevap:

4.1. Konusu: Hızlı iletişim araçlarının yaygınlaştığı günümüzde mektubun ve mektup yazmanın değeri **(3 puan)**. Ana fikri: Mektup, kelimelerin özenle seçilmesi, kalıcılığı ve beklemenin verdiği güzellik sayesinde anlık iletilerin yerini tutamayacağı bir değere sahiptir; önemli sözler aceleye getirilmeden mektubun sabırlı diliyle söylenmelidir **(3 puan)**. Yazılış amacı: Mektubun gereksizleştiği görüşüne karşı çıkarak okuru mektubun ve özenle seçilmiş kelimelerin değerini fark etmeye, sevdiklerine mektup yazmaya teşvik etmek, bu konuda ikna etmek **(3 puan)**. Konuyu yalnızca "mektup" diye tek kelimeyle veren cevaplara 1 puan verilir.

4.2. Anlatım biçiminin tartışmacı anlatım olarak belirtilmesi **(2 puan)**; yazarın "mektubun artık tarihe karıştığı" görüşünü ele alıp "Ben bu görüşe katılmıyorum." diyerek bu görüşe karşı çıktığının, kendi görüşünü gerekçeler ve örneklerle savunarak okuru ikna etmeye çalıştığının ya da "Elbette… Ancak…" yapısıyla karşı görüşün haklı yanını kabul edip kendi düşüncesini savunduğunun metinden bir örnekle açıklanması **(3 puan)**. Tartışmacı anlatımla birlikte yer yer açıklayıcı anlatımdan da yararlanıldığını belirten cevaplar doğru kabul edilir; yalnızca açıklayıcı anlatım yazılması kabul edilmez.

4.3. Her düşünceyi geliştirme yolu için uygun örnek cümlenin yazılması 2 puandır (3 × 2 = 6 puan):

- Tanımlama: "Mektup, uzaktaki birine duygu ve düşüncelerimizi özenle seçilmiş kelimelerle ileten bir yazıdır; onu değerli kılan da hızı değil bu özendir." **(2 puan)**
- Örnekleme: "Babaannemin sandığında dedemin askerdeyken gönderdiği mektuplar hâlâ durur." ya da "Babaannem onları her okuyuşunda o günlerin hasretini ve sevincini yeniden yaşar." **(2 puan)**
- Benzetme: "Oysa mektup, toprağa düşen bir tohum gibidir; filizlenmesi için zaman ister ama verdiği meyve kalıcıdır." **(2 puan)**

Cümlenin anlamı bozulmadan kısaltılarak yazılması da doğru kabul edilir.

Örnek doğru cevap:

4.1. Konusu: Hızlı iletişim çağında mektup yazmanın değeri. Ana fikri: Mektup, özenle seçilen kelimeleri ve kalıcılığıyla anlık iletilerin yerini tutamaz; önemli sözlerimizi mektubun sabırlı diliyle söylemeliyiz. Yazılış amacı: Mektubun gereksiz olduğu görüşüne karşı çıkarak okuru mektubun ve kelimelerin değerini fark etmeye, mektup yazmaya yöneltmek.

4.2. Denemede tartışmacı anlatım kullanılmıştır. Yazar, mektubun tarihe karıştığını söyleyenlerin görüşünü aktarmış, "Ben bu görüşe katılmıyorum." diyerek bu görüşe karşı çıkmış ve kendi düşüncesini gerekçeler, örnekler ve karşılaştırmalarla savunarak okuru ikna etmeye çalışmıştır.

4.3. Tanımlama: "Mektup, uzaktaki birine duygu ve düşüncelerimizi özenle seçilmiş kelimelerle ileten bir yazıdır." Örnekleme: "Babaannemin sandığında dedemin askerdeyken gönderdiği mektuplar hâlâ durur." Benzetme: "Oysa mektup, toprağa düşen bir tohum gibidir."

Yanlış cevap:

4.1. Konunun "teknoloji" ya da "iletişim araçlarının zararları" gibi metnin bütününü karşılamayan biçimde verilmesi; ana fikir olarak metinde savunulmayan bir düşüncenin (ör. "Anlık iletiler hiç kullanılmamalıdır.") yazılması ve ilgisiz cevaplar yanlış kabul edilir.

4.2. Anlatım biçiminin öyküleyici ya da betimleyici olarak belirtilmesi yanlış kabul edilir. Tartışmacı anlatım yazıldığı hâlde gerekçe gösterilmemesi durumunda yalnızca 2 puan verilir.

4.3. Karşılaştırma örneğinin (“İletiler bir anda okunup unutulurken mektuplar… yıllarca saklanır.”) örnekleme ya da benzetme yerine yazılması ve düşünceyi geliştirme yollarının birbirine karıştırılması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

5. Doğru cevap:

5.1. Deneme türüne ait bir özelliğin doğru belirtilmesi 1 puan, bu özelliği gösteren uygun bir örnek cümlenin metinden yazılması 2 puandır (2 × 3 = 6 puan). Aşağıdaki özelliklerden herhangi ikisi kabul edilir:

- Yazar, kişisel görüşlerini kesin sonuçlara varmadan, kanıtlama zorunluluğu duymadan dile getirir: “Bence, bunu cevaplandırmak için, ‘İnsan niçin okur?’ sorusunu ilkin cevaplandırmak gerekir.”, “Dünyada hiçbir dost insana kitaptan daha yakın değildir.”
- Kendisiyle ya da okurla konuşur gibi içten, samimi ve yapmacıksız bir anlatım kullanılır: “Ne olacağı bilinmez ki?”, “Sözün kısası, kitabı her yönü ile severim.”
- Yazar kendi gözlem ve deneyimlerinden, yaşantısından yararlanır: “Odamdan dışarıya çıktığım zamanlar, yanıma küçük boyda bir kitap almayı hiç unutmam.”, “Anlattıklarına dalıp gitmekten, yapraklarına dokunmaktan… hoşlanırım.”
- İnsanı yakından ilgilendiren bir konu (kitap ve okuma sevgisi, insanın yalnızlığı) öznel bir bakışla işlenir: “İnsanlar toplu olarak yaşadıkları halde, gene de yaratıkların en yalnızlarıdır.”

Özellik doğru belirtilip örnek cümle yazılmamışsa yalnızca 1 puan verilir.

5.2. Örneğin, acısını anlatacak kimse bulamayınca atının boynuna sarılarak içini döken Çehov’un arabacısı olduğunun belirtilmesi **(2 puan)**; bu örneğin insanların bir arada yaşasalar da içten birbirlerine uzak ve yalnız olduklarına ilişkin soyut düşünceyi somutlaştırıp inandırıcı kıldığının ya da “Okuması olsaydı, böyle yapayalnız kalır mıydı?” cümlesiyle kitabın insanın yalnızlığını giderebileceğini sezdirdiğinin açıklanması **(2 puan)**.

Örnek doğru cevap:

5.1. Yazar, kişisel görüşlerini kesin sonuçlara varmadan anlatır: “Bence, bunu cevaplandırmak için, ‘İnsan niçin okur?’ sorusunu ilkin cevaplandırmak gerekir.” Ayrıca kendisiyle konuşur gibi içten ve samimi bir anlatım kullanır, kendi alışkanlıklarından söz eder: “Odamdan dışarıya çıktığım zamanlar, yanıma küçük boyda bir kitap almayı hiç unutmam. Ne olacağı bilinmez ki?”

5.2. Yazar bu düşünceyi, acısını anlatacak kimse bulamadığı için atının boynuna sarılarak içini döken Çehov’un arabacısı örneğiyle desteklemiştir. Bu örnek, insanların bir arada yaşasalar da ne kadar yalnız olabileceğini somut olarak gösterir ve düşünceyi inandırıcı kılar. Yazar ayrıca “Okuması olsaydı, böyle yapayalnız kalır mıydı?” diyerek kitabın bu yalnızlığa çare olabileceğini sezdirir.

Yanlış cevap:

5.1. Denemeye ait olmayan özelliklerin yazılması (ör. “Bilimsel terimler kullanılmıştır.”, “Olaylar kronolojik sırayla anlatılmıştır.”, “Nesnel ifadeler ağırlıktadır.”), metinde yer almayan örnek cümleler verilmesi yanlış kabul edilir.

5.2. Örneğin belirtilmemesi ya da metinde bu düşünceyi desteklemeyen bir ifadenin örnek olarak gösterilmesi, örneğin düşünceye katkısının açıklanmaması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

6. Doğru cevap:

6.1. Her yanlış için doğru kullanımın yazılması 1 puan, uyulmayan kuralın belirtilmesi 1 puandır (4 × 2 = 8 puan):

Yanlış kullanım	Doğru kullanım	Uyulmayan kural
zirvelerde ki	zirvelerdeki **(1 puan)**	Yazım: Sıfat yapan "-ki" eki (ilgi eki) bitişik yazılır. **(1 puan)**
hiç bir	hiçbir **(1 puan)**	Yazım: "Hiçbir" kalıplaşmış birleşik bir sözcüktür, bitişik yazılır. **(1 puan)**
Uşaklının	Uşaklı'nın **(1 puan)**	Noktalama: Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır. **(1 puan)**
Böyle bir akşamı kim unutabilir.	Böyle bir akşamı kim unutabilir? **(1 puan)**	Noktalama: Soru bildiren cümlelerin sonuna soru işareti konur. **(1 puan)**

6.2. Paragraf aşağıdaki ölçütlere göre puanlanır (6 × 2 = 12 puan). Yönergedeki öge hiç kullanılmamışsa ya da kurala aykırı kullanılmışsa ilgili ölçütten puan verilmez.

Ölçüt	Puan
Sıralanan eş görevli sözcükler virgülle ayrılmıştır.	2
Özel ada getirilen ek kesme işaretiyle ayrılmıştır (ör. Uşaklı'nın, Ayder Yaylası'nda).	2
"de / da" bağlacı kendinden önceki sözcükten ayrı ve ünlü uyumuna uygun yazılmıştır.	2
Dörtlükten alıntılanan dize tırnak içine alınmıştır.	2
Son cümle soru işaretiyle ya da ünlem işaretiyle doğru biçimde bitirilmiştir.	2
Cümleler büyük harfle başlamış, uygun noktalama işaretiyle bitirilmiş; paragrafta başka yazım ve noktalama yanlışı yoktur (yanlış yoksa 2 puan, bir ya da iki yanlış varsa 1 puan, üç ve daha fazla yanlış varsa 0 puan).	2

Paragraf beş cümleden kısaysa ya da dörtlükteki tabloyu betimlemiyorsa son ölçütten puan verilmez.

Örnek doğru cevap:

6.1. zirvelerde ki → zirvelerdeki ("-ki" eki bitişik yazılır.); hiç bir → hiçbir (bitişik yazılır.); Uşaklının → Uşaklı'nın (Özel ada gelen ek kesme işaretiyle ayrılır.); Böyle bir akşamı kim unutabilir. → Böyle bir akşamı kim unutabilir? (Soru cümlesinin sonuna soru işareti konur.)

6.2. Akşam olurken yaylanın üzerine gümüş renkli, yumuşak bir duman indi. Sürüler, çimenler, sarı çiçekler ve yeşil çamlar bu dumanın içinde birer gölgeye dönüştü. Uzaktaki karlı tepeler de beyaz bir tülün ardına saklandı. O an Ömer Bedrettin Uşaklı'nın "Yer ve gök bu akşam yaylâ dumanı!" dizesini daha iyi anladım. Yerle göğün birleştiği bu sessiz akşamı kim unutabilir?

Yanlış cevap:

6.1. Doğru yazılmış ifadelerin yanlış olarak gösterilmesi (ör. "Akşamüstü", "yavaş yavaş", "yamaçlardaki"), yanlışın yine kurala aykırı biçimde düzeltilmesi (ör. "zirvelerde ki" ifadesinin "zirvelerde-ki" biçiminde yazılması) ve kuralın belirtilmemesi durumunda ilgili puan verilmez.

6.2. Yönergedeki ögelerin kullanılmadığı ya da kurallara aykırı kullanıldığı (ör. özel ada gelen ekin "Uşaklının" biçiminde kesme işareti olmadan yazılması, "Tepelerde beyaz bir tülün ardına saklandı." cümlesinde bağlacın bitişik yazılması, dizenin tırnak işareti olmadan aktarılması) ölçütlerden puan

verilmez. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.